

III - Kodiranje podataka

- Postavlja se pitanje kako se informacija prenosi kroz razne medijume (**električni signali, mikrotalasi ili svetlosni talasi**)
- Analogni (kontinualni) i digitalni (diskretni) signali
- Tri **osnovna pojma vezana** su za ovaj prenos:
 1. **Podaci** – zasebne celine koje imaju neko značenje ali nisu informacije (*entiteti koji nose neko značenje ili podatak*)
 2. **Signalizacija** – predstavlja električne, elektromagnetne ili svetlosne signale koji predstavljaju podatke koji se prenose kroz odgovarajući medijum
 3. **Transmisija** – prenos podataka prostiranjem (širenjem) i procesiranjem signala (*komunikacija podataka putem prenosa i obrade signala*)

3.1-Vrste kodiranja podataka

- **Morzeov kod** - primena u telegrafskom slanju podataka;
 - 1838 razvio ga je Samuel Morze.
 - Svaki znak ima različitu sekvencu tačaka i linija
- **Bodov kod** - koristi **5 bitova** sa svaki znak (32 kombinacije) kodovi **11111** (shift) i **11011** dupliraju broj kombinacija
- **BCD kod** - binarno kodirani decimalni kod. IBM ga koristi za kodiranje numeričkih vrednosti – svaki broj sa 4 bita.
- **BCDIC** - prošireni kod za karaktere
- **ASCII kod** - **7 bita** za kodiranje (128 kombinacija)
- **EBCDIC kod** - **8-bitni** kod koji koristi IBM (256 karaktera)
- **UNICODE** - definiše jedinstveni 16 - bitni broj za svaki karakter. Zadnja verzija **Unicode 10.0** definiše **136 690** karaktera svrstanih u 139 skripti (8518 novih karaktera)

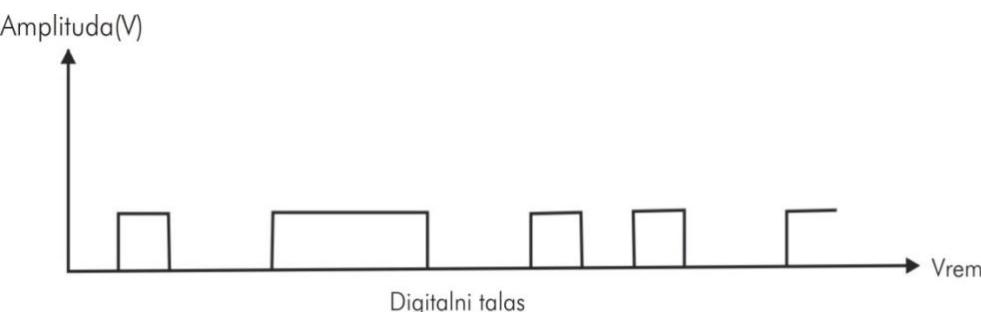
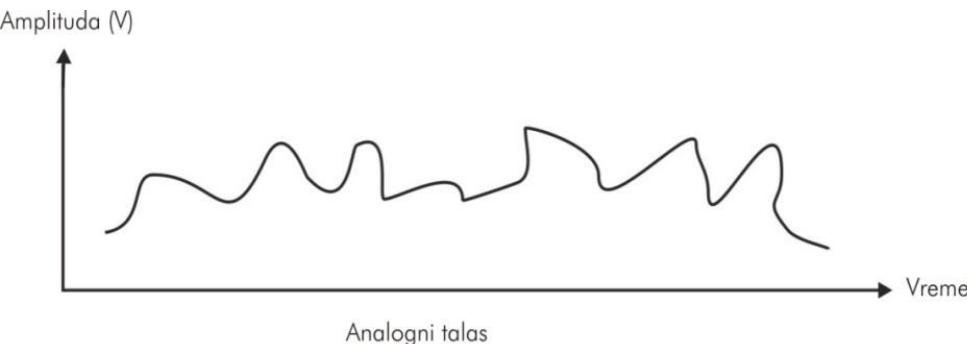
3.1-Vrstе kodiranja podataka

Simbol	Bodov kod	Morzeov kod	BCD kod	ASCII kod	Simbol	Bodov kod	Morzeov kod	BCD kod	ASCII kod
A	00011	-.	110001	41	S	00101	...	010010	53
B	11001	-...-	110010	42	T	10000	-	010011	54
C	01110	-..-	110011	43	U	00111	..-	010100	55
D	01001	-..	110100	44	V	11110	...-	010101	56
E	00001	.	110101	45	W	10011	.--	010110	57
F	01101	...-.	110110	46	X	11101	-...-	010111	58
G	11010	-.	110111	47	Y	10101	-.--	011000	59
H	10100	111000	48	Z	10001	--..	011001	5A
I	10110	..	111001	49	0	10110	-----	001010	30
J	01011	---	100001	4A	1	10111	-----	000001	31
K	01111	-.-	100010	4B	2	10011	...--	000010	32
L	10010	-..	100011	4C	3	00001	...--	000011	33
M	11100	--	100100	4D	4	01010-	000100	34
N	01100	-.	100101	4E	5	10000	000101	35
O	11000	---	100110	4F	6	10101	000110	36
P	10110	-.-.	100111	50	7	00111	--...	000111	37
Q	10111	---.	101000	51	8	00110	----..	001000	38
R	01010	-	101001	52	9	11000	----	001001	39

3.2 - Signali

Elektromagnetni signal je funkcija vremena ali se može izraziti i kao funkcija frekvencije, što znači da se signal sastoji od komponenti sa različitim frekvencijama.

Signal se zapisuje u obliku $x(t)$, $x(n)$ ili x_n gde je x zavisna promenljiva (može da bude napon, struja ili neka treća veličina), a t ili n nezavisna promenljiva.

Analogni signal predstavlja signal kod koga se intenzitet menja postepeno tokom vremena.

Digitalni signal je onaj signal kod koga se intenzitet održava na konstantnom nivou tokom nekog vremenskog perioda, a zatim se menja do nekog drugog konstantnog nivoa.

3.2 Analogni signal

Analogni signal je kontinualno varirajući elektromagnetski talas koji se može prenositi preko različitih medija u zavisnosti od frekvencije.

□ Amplituda A je max. vrednost

ili jačina signala tokom vremena, obično se meri u voltima.

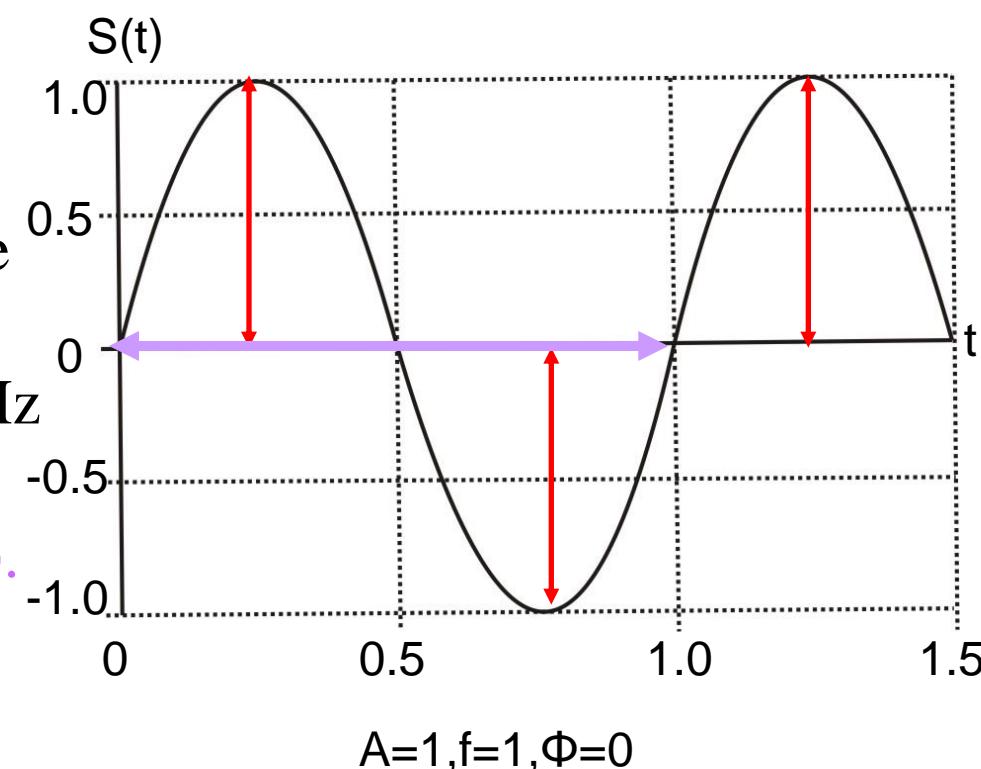
□ Frekvencija f je brzina kojom se signal ponavlja (merena u ciklusima u sekundi ili hercima-Hz)

□ Ekvivalentan parametar frekvenciji je period signala (T).

To je vreme koje je potrebno za ponovno ponavljanje signala, pa je **T = 1/f**

□ Faza Φ je mera relativnog položaja signala u vremenu (pomeraja), u odnosu na osnovnu periodu signala.

➤ Najpoznatiji primer analognog podatka je **govor ili zvuk**.

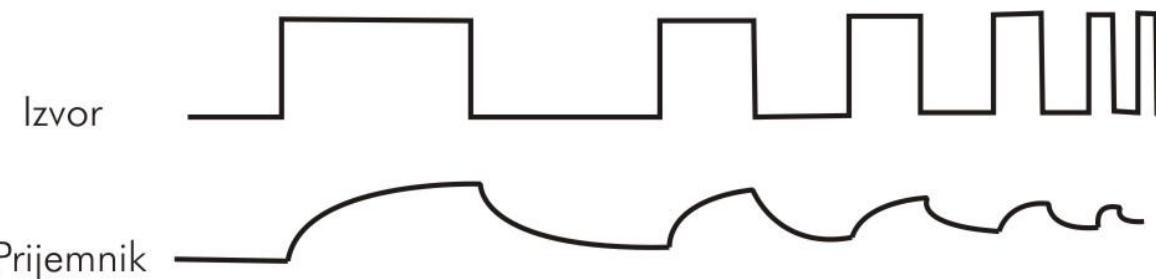

3.2 Digitalni signal

Digitalni signal je **sekvenca naponskih impulsa** koji se mogu prenositi putem bakarne žice, npr. konstantan pozitivan nivo napona može da predstavlja **0** u binarnom kodu, a konstantan negativan napon **1**

Prednosti

- ✓ generalno jeftiniji nego analogni
- ✓ manje je podložan spoljnim uticajima, mešanjima, otporniji na buku

Mane

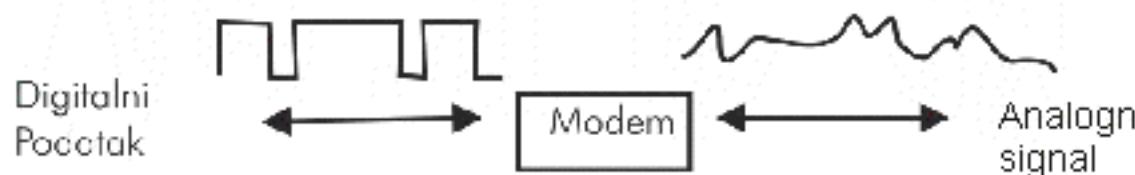
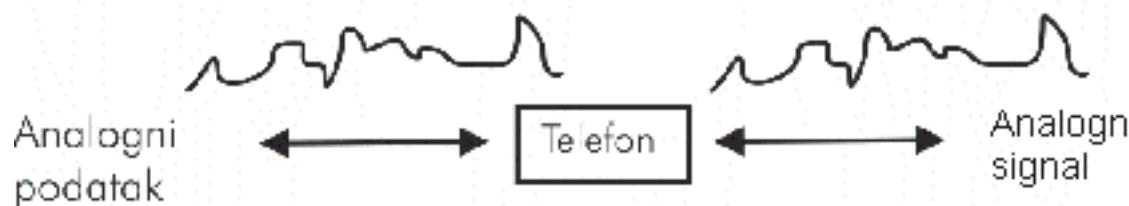
- ✓ Digitalni signali **pate od slabljenja** mnogo više nego analogni.
- ✓ Ovakvo slabljenje vodi veoma **brzom gubljenju informacija** u signalu koji se prenosi.
- ✓ Zbog slabljenja ili redukcije jačine signala na višim frekvencijama, impulsi postaju **zaobljeni** i sve manji a samim tim i **nerazumljivi**

3.3 - Prenos podataka

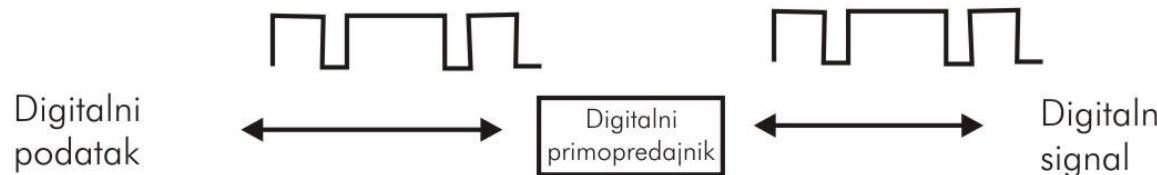
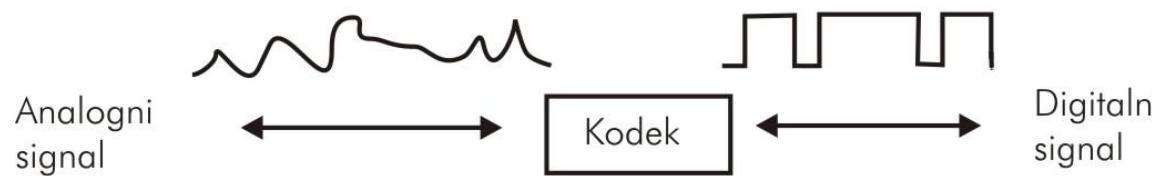
- U komunikacijskim sistemima, podaci se prenose sa jednog mesta na drugo **putem električnih, elektromagnetsnih i svetlosnih signala.**
- Analogni i digitalni podaci se mogu predstaviti i preneti kroz medijum ili putem **analognih** ili putem **digitalnih signala.**
- **Digitalni podaci** se mogu preneti **kao analogni signali putem modema**
- **Modem** pretvara serije binarnih naponskih impulsa u analogni signal tako što moduliše noseću frekvenciju a rezultujući signal zauzima određeni **spektar frekvencija centriran oko nosača**, i može da se prenosi preko medijuma pogodnog za taj nosač.
- Na drugom kraju linije modem vrši **demodulaciju signala** da bi povratio originalne podatke.
- Pomoću operacije veoma slične onoj koju vrši modem **analogni podaci** se mogu predstaviti kao **digitalni signali.**
- Uredaj koji obavlja datu funkciju kada su u pitanju glasovni podaci naziva se **kodek**

3.3 - Prenos podataka

Analogni signali: Predstavljanje podataka sa neprekidnim promenljivim elektromagnetskim poljem

Digitalni signali: Predstavljanje podataka pomoću redosleda impulsa

3.3 - Prenos podataka

Zašto je digitalni prenos bolji od analognog ?

- ✓ Digitalna tehnologija – napredak LSI i VLSI tehnologije prouzrokovao je smanjenje cene digitalnih kola;
- ✓ Celovitost podataka – korišćenjem repetitora, a ne pojačavača efekat šuma i drugih uticaja na signal nije kumulativan. Repetitor može da unese grešku ali se ona može otkriti i ispraviti.
- ✓ Korišćenje većih kapaciteta - danas se za prenos koriste linkovi vrlo velikog propusnog opsega, uključujući satelitsk.kanale i optička vlakna
- ✓ Za efikasno korišćenje takvog kapaciteta potrebno je multipleksiranje, a to je mnogo jednostavnije i jeftinije postići digitalnom (vremenskom) nego analognom (frekvencijskom) raspodelom kanala;
- ✓ Pouzdanost i privatnost - tehnike šifriranja mogu se primeniti na digitalne podatke i analogne podatke koji su digitalizovani;
- ✓ Integracija - tretiranjem i analognih i digitalnih podataka digitalno, svi signali imaju istu formu i mogu se tretirati slično. Značajne uštede se mogu postići integracijom govora, videa i digitalnih podataka.

1. **Slabljenje i izobličenja usled slabljenja** – Snaga signala opada sa rastojanjem kod bilo kog transmisionog medijuma.
 - Slabljenje uključuje tri aspekta važna za projektante.
 - a) primljeni signal mora **da bude dovoljne snage**,
 - b) signal se mora održavati **na nivou dovoljno višem od šuma**
 - c) slabljenje je funkcija koja **raste sa učestanošću**.
 - 2. **Izobličenja usled kašnjenja** – Izobličenje se javlja zbog toga što se brzina propagacije (prostiranja) signala menja kroz žičane medijume u zavisnosti od učestanosti (slučaj sa TV signalom ili signalima koji prenose digitalne podatke). Za signale ograničenog opsega brzina je najveća blizu centralne učestanosti i opada ka granicama opsega
 - 3. **Šum** (**smetnje**) – Za svaki prenos primljeni signal će se sastojati od:
 - a) **poslatog signala** modifikovanog različitim izobličenjima koje unosi prenosni sistem,
 - b) **dodatnog neželjenog signala** koji se umetnuo negde između predaje i prijema. Taj neželjeni umetnuti signal naziva se **šum ili smetnja**.

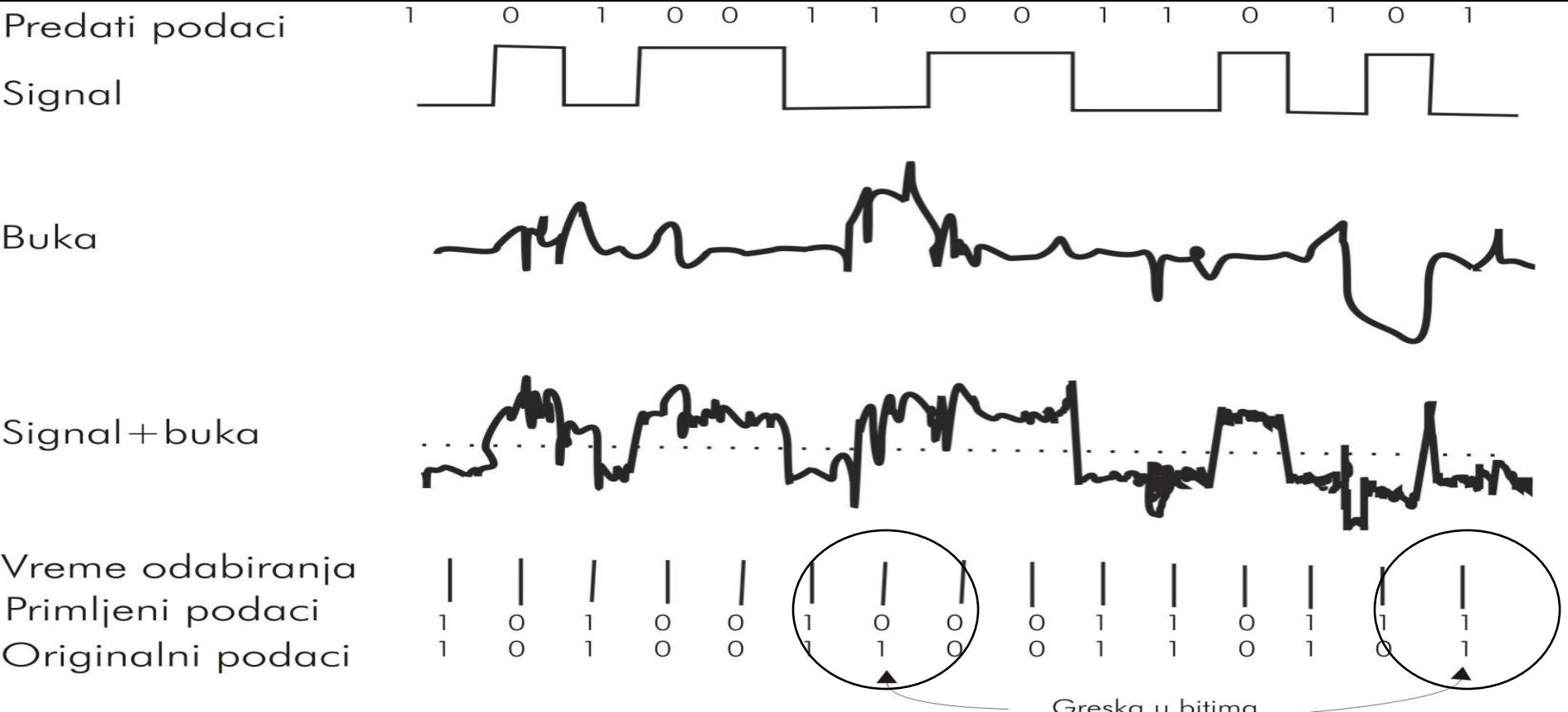
Šum se može podeliti u četiri kategorije:

1. **termički šum** (beli šum) – ne može se eliminisati i predstavlja posledicu termičke uzburkanosti elektrona u poluprovodnicima,
2. **intermodulacioni šum** - javlja se kada signali različite učestanosti dele isti transmisioni medijum a postoji nelinearnost u predajniku, prijemniku ili transmisionom medijumu (f_1+f_2 , f_1-f_2 , nf_1 , nf_2)
3. **šum preslušavanja** - kada dođe do spajanja komunikacionih puteva,
4. **impulsni šum** - osnovni izvor grešaka u digitalnim komunikacijama.

- **Odnos signala i šuma S/N** (signal/šum) je **najvažniji parametar** koji određuje performanse transmisionog sistema.
- Predstavlja **odnos snage signala prema snazi koja se sadrži u prisutnom šumu** i obično se meri na prijemnoj strani.
- Uobičajeno je da se odnos definiše u decibelima [dB]:

$$(S/N)[\text{dB}] = 10 \log_{10} (\text{snaga signala} / \text{snaga šuma})$$

Uticaj šuma na prenos podataka

3.3 Prenos signala

Za prenos kodiranog signala kroz kabl mogu da se koriste dve tehnike:

1. prenos u osnovnom opsegu (*baseband transmission*) - prenose digitalne signale **preko jedne frekvencije**. Signali teku u obliku pojedinačnih električnih ili svetlosnih impulsa a čitav komunikacioni kapacitet kanala koristi se za prenos **samo jednog signala**.

* Termin **propusni opseg** (*bandwidth*) se odnosi na **kapacitet prenosa podataka**, odnosno **brzinu prenosa** u sistemu digitalnih komunikacija koja se izražava u bitovima po sekundi (bps).

2. prenos u širokom opsegu (*broadband transmission*).- rade na principu analognih signala i opsega frekvencija. Kod analognog prenosa signali **su neprekidni i nisu pojedinačni**. Signali kroz fizički medijum teku u obliku elektromagnetnih ili optičkih talasa. Prenos u širokom opsegu **je jednosmeran po jednom kanalu**. Ukoliko je širina propusnog opsega dovoljna, jedan kabl može da posluži za prenos **više sistema analognih signala**, recimo za prenos kablovske televizije ili mrežni prenos. Svi uređaji moraju biti podešeni tako da koriste **samo frekvencije** koje su unutar dodeljenog dela ukupnog opsega.

3.4 Modulacija

- Proces **konverzije digitalnih signala u analogne** naziva se **modulacija**, dok se obrnuti proces naziva **demodulacija**.
- Shodno tome uređaj koji vrši konverziju digitalnih signala u analogne se naziva **modulator**, dok se uređaj koji vrši konverziju analognih u digitalne signale naziva **demodulator**.
- S obzirom na to da računari predstavljaju digitalne uređaje a da komunikaciona veza između njih prenosi analogne signale da bi dva povezana računara mogla da komuniciraju **neophodno je da poseduju i modulator i demodulator**,
- **Modulator** se koristi prilikom slanja podataka kroz mrežu, **demodulator** prilikom primanja podataka od nekog drugog računara na mreži.
- Potreba za postojanjem i modulatora i demodulatora je uslovila njihovo objedinjavanje u uređaj koji se zove **modem**.

3.4 Modemi

- Ključne reči kada govorimo o modemima su **softver i kompatibilnost**.
- Potrebno je definisati standarde koji će definisati rad modema a to se pre svega odnosina **bitsku brzinu, brzinu baunda i šemu modulacije**.
- Postoje **mnogi standardi** koji se identifikuju sa **V.xx** gde xx identifikacioni broj (V21/Bell 103, V.22, V.27, V.29, V.90 i V.92).
- Mnogi modemi funkcionišu tako što se menja više komponenti i to obično promena **faznog pomeraja i amplitude (QAM modulacija)**.
- Ovakva promena **omogućava veće promene između komponenata signala pa samim tim i prenos većeg broja bitova u sekundi**.

Postoje nekoliko vrsta modema:

- Standardni modem (*Dial up*)
- Kablovksi modem
- ISDN modem
- ADSL modem
- DSL modem

3.4 Kablovski modem

- Brzine standardnih modema su bile ograničene na 56 Kbps - **jako spori**
- Zato je dizajniran kablovski modem koji je služio **za povezivanje sa kablovskom mrežom** (CATV).
- Sa druge strane taj modem se povezivao na standarnu **Ethernet karticu** u računaru.
- Tipično signal CATV iznosi na ulazu oko **750 MHz**. On se deli na više uskih kanala, **svaki opsega od 6 MHz**. Na jednom od ovih kanala koji je na **većem opsegu od 42 MHz** (kućanski aparati prouzrokuju smetnje na nižim frekvencijama od 40 MHz) pušta se Internet saobraćaj.
- Ako se radi o kablovskom modemu koji može da dvosmerno saobraća onda se odlazne informacije (od računara korisnika) smeštaju na kanal koji se prostire od **5-40 MHz** jer se smatra da je odlazni saobraćaj znatno manji nego dolazni pa su samim tim i smetnje manje.
- Tipične brzine preuzimanja podataka kreću se između **1Mb do 36 Mb**.

3.4 DSL tehnologija

- Konvencionalni modemi i kablovski modemi imaju neke svoje nedostatke (**spori su, poziva se provajder, mala propusna moć**)
- DSL postiže **velike brzine, omogućava neprekidnu konekciju**, ne zahteva **posebno kabliranje** već koristi postojeće telefonske linije.
- Lokalna petlja ili poslednja milja (oko 1,6 km) je konekcija između centrale i korisnika.

Postoje više vrsta DSL tehnologija i to:

ADSL Lite – to je ADSL bez deljitelja na strani klijenta i namenjen je za korisnike u stambenim zgradama (deljenje signala vrši se u lok.centrali)

SDSL – Simetrični DSL obezbeđuje istu brzinu dolaznog/odlaznog saob.

HDSL i HDSL2 - Simetrični DSL visoke brzine 1,5 do 2,3 MBps koji se izvodi putem dva ili tri para upredenih vodova.

SHDSL - *Single par high speed* DSL Nova tehnologija preko jednog para žice. Velike brzine 2,3 MBps.

RADSL – Asimetrični DSL sa adaptacijom brzine

IDSL – Internet DSL

VDSL – *Very high data rate* DSL projektuju se brzine od **50 – 55 MBps.**

3.4 ADSL/DSL modem

ADSL - bitska brzina preuzimanja informacija **razlikuje od bitske brzine predaje informacija** – ona je asimetrična. Osnovna ideja je da se umesto direkne modulacije primenjuje tehnika poznata kao **tehnika definisanja diskretnih tonova** (*discrete multitone*). Ona se sastoju u sledećem:

- Frekventni opseg između 0 Hz i **1104 MHz** deli se na **256 zasebnih kanala** sa opsezima (tonovima) od **4,3125 kHz**.
- Za telefonski saobraćaj se koriste **5 najnižih kanala** (opseg od **21,5kHz**).
- Preostali kanali se koriste **za prenos informacija u oba smera** gde se veći broj kanala rezerviše za preuzimanje signala.
- Da bi se podaci preneli dolazeći niz bitova **se deli na manje grupe bitova** – po jedna grupa za svaki kanal i svaka od tih grupa se tretira nezavisno.
- Na bitove iz svakog kanala se **primenjuje QAM tehnika** gde svaki kanal koristi sopstvenu QAM tehniku u zavisnosti od broja prenošenih bitova.
- Signali generisani QAM tehnikom se sada kombinuju i podvrgavaju **inverznoj brzoj Furijevoj transformaciji** za modulaciju signala.
- Teoretski je moguće da se **po svakom kanalu** prenese **60 Kb/s**
- DSL tehniku je izvodljiva do rastojanja od **3,5 milja ili 6,3 km**.

3.4 ISDN modemi

ISDN – *Integrated Services Digital Network* – digitalna mreža sa integriranim servisima.

Ona obezbeđuje tri osnovna kanala:

- ✓ dva **B kanala** koji prenose informacije brzinom od **64 Kb/s**
- ✓ jednog **D kanala** koji prenosi informacije brzinom od **16 Kb/s.**

- B kanali prenose čiste podatke – govor, internet
- D kanal služi za telemetriju – očitavanje podataka o potrošenoj el.energiji, vodomeri ili različiti alarmi sistemi.
- Tri kanala se **multipleksiraju sa podelom vremena** na bitskom vodu koji obezbeđuje konkretan prenos bitova.

➤ Najpoznatiji protokoli i standardi koji su se ranije koristili za komunikaciju između računara su **X-25** i **Frame Relay**.

Neke od osobina *Frame relay*-a:

- ✓ Dizajniran je **da maksimizira propusnost okvira**
- ✓ Definiše WAN strukturu – **povezuje više LAN-ova**
- ✓ Podržava **permanentno virtuelno kolo** i **komutirano virtuelno kolo**.
- ✓ Za razliku od X-25 **ne obezbeđuje kontrolu grešaka**
- ✓ Dizajniran je **za sporadičan saobraćaj** tj. korisnik može da prenese veću količinu podataka u kratkom periodu a zatim se ništa ne dešava u narednom periodu.

➤ Frame Relay **funkcioniše samo u 1 i 2 sloju OSI referentnog modela** za razliku od **X-25** koji funkcioniše i u 3 sloju.

➤ CIR- **Angažovana brzina prenosa predstavlja brzinu koja se meri brojem bitova u sekundi** i predstavlja **propusni opseg koji je Frame Relay rezervisao** za obezbeđivanje prenosa preko virtuelnog kola.

3.5 Šeme za digitalno kodiranje

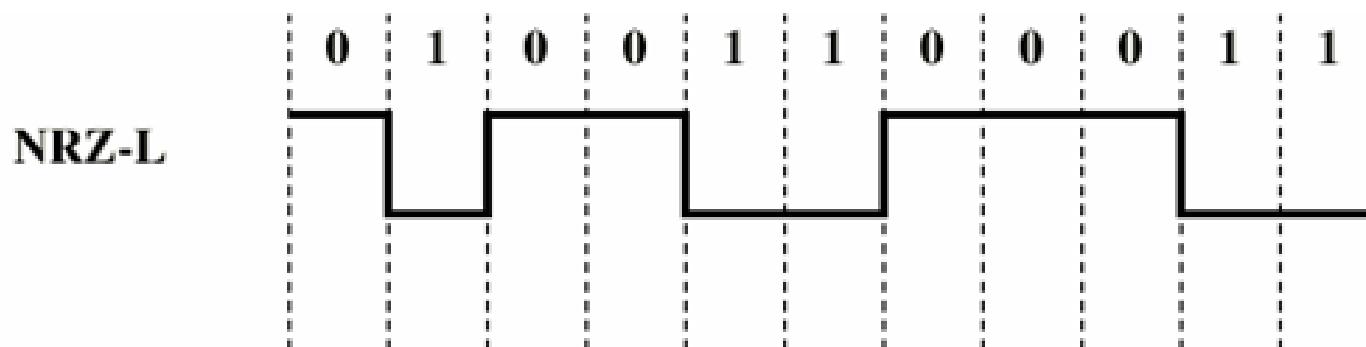
- Između digitalnog signala i digitalno kodiranih podataka postoji prirodna veza.
- Podaci koji su digitalno zabeleženi predstavljeni su kao nizovi 0 i 1.
- Pošto digitalni signali imaju dve moguće konstantne vrednosti, jednostavno se jednoj vrednosti dodeli 0, a drugoj 1.
- Kada se koriste električni signali, često se koriste iste vrednosti, ali sa različitim predznakom.
- Mi ćemo koristiti termine "visoki napon" i "niski napon".

Razmatraćemo četiri osnovne šeme za digitalno kodiranje:

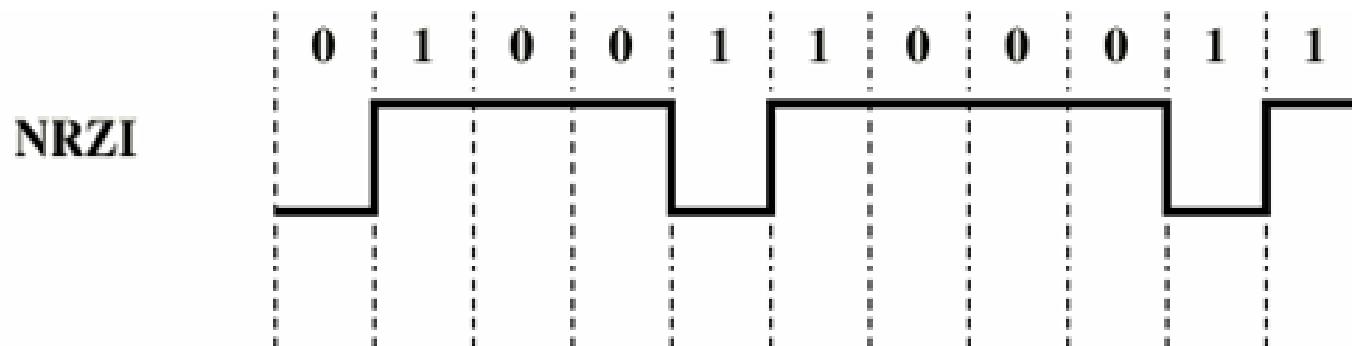
1. **NRZ** (*Non Return to Zero*)
2. **NRZI** (*Non Return to Zero Inverted*)
3. **Mančester** (*Manchester*) kodiranje
4. **Diferencijalno Mančester** kodiranje

3.5 NRZ i NRZI kodiranje

- **NRZ kodiranje** (*nonreturn to zero*) – najprostija šema za kodiranje gde se “0” se prenosi prelaskom signala sa nižeg na viši napon a “1” sa niskim naponom (NRZ-L).
- Nivo napona ostaje konstantan dok se prenosi bit

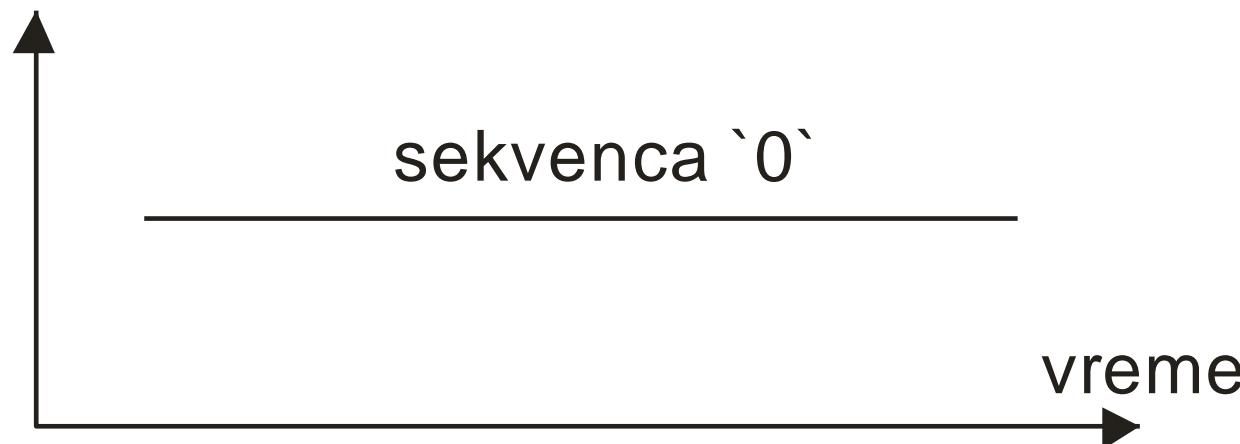

- Alternativa NRZ kodiranju je **NRZI** (NRZ invertovano) gde se “1” prenosi **promenom vrednosti napona**, bilo sa niskog na visoko ili obrnuto. “0” se prenosi tako što se **naponski nivo ne menja**.

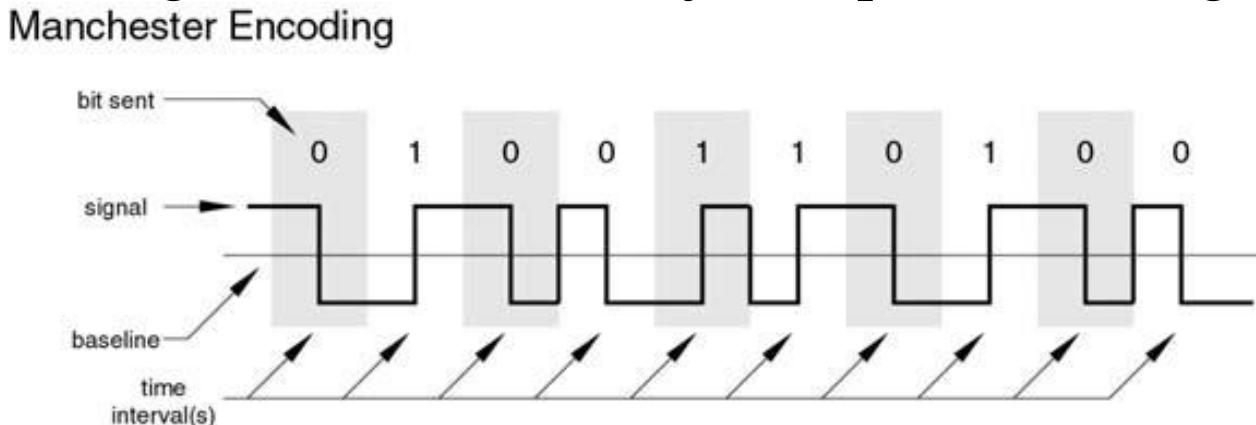
3.5 NRZ i NRZI kodiranje

- Problem i jednog i drugog kodiranja je **kada se prenosi veći broj "0"**
- **Ne može da se detektuje koliki je to broj** (problem sinhronizovanja vremenskog kola koje daje takt za odbirke)
- Komunikacionim uređajima je neophodan neki mehanizam da bi se **onemogućila odstupanja u tajmingu** (razlike u taktovima)
- Kod konstantnog signala **ne postoji mehanizam za sinhronizaciju.**
- Međutim, **ako se signal menja**, promene mogu da se koriste za **održavanje sinhronizovanosti** uređaja.

3.5 Manchester kodiranje

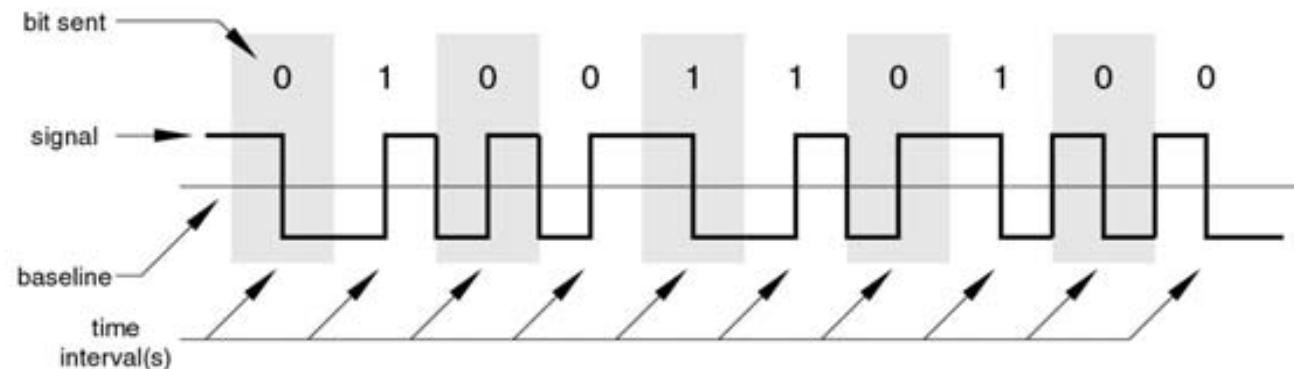
- Ovo kodiranje **otklanja gornji problem** jer se kod koristi za očuvanje sinhronizacije između uređaja pa ga neki nazivaju **sinhronizacioni kod**.
- Ovde se “0” predstavlja **promenom napona sa visoke na nisku vrednost** a “1” **sa niske na visoku vrednost**.
- Ovde signal nikada nema konstantnu vrednost **duže od jednog bitskog intervala** jer se on menja na sredini svakog intervala i tako se vrši sinhronizacija dva uređaja koji komuniciraju.
- Ova promena omogućava taktu prijernog uređaja **da ostane konzistentan sa taktom uređaja koji šalje signale**.
- Nedostatak Mančester kodiranja je to što je **neophodan dvostruki opseg signala** - signal mora da se menja dva puta češće nego kod NRZ kodiranja.

Diferencijalno Manchester kodiranje

- Ovde uvek dolazi do promene signala na polovini svakog bitskog intervala.
- Razlika je u tome što se ovde to dešava na početku svakog intervala, pa “1” izaziva zadržavanje signala na istom nivou na kome je bio na kraju prethodnog intervala, a “0” se kodira promenom vrednosti nivoa signala.
- “0” može da se kodira i prelaskom sa višeg na niži i obrnuto što zavisi od prethodne vrednosti signala.
- Ovaj kod obezbeđuje pouzadnije detektovanje promena a naročito ako je u prenosnom mediju povećan šum.

Differential Manchester Encoding

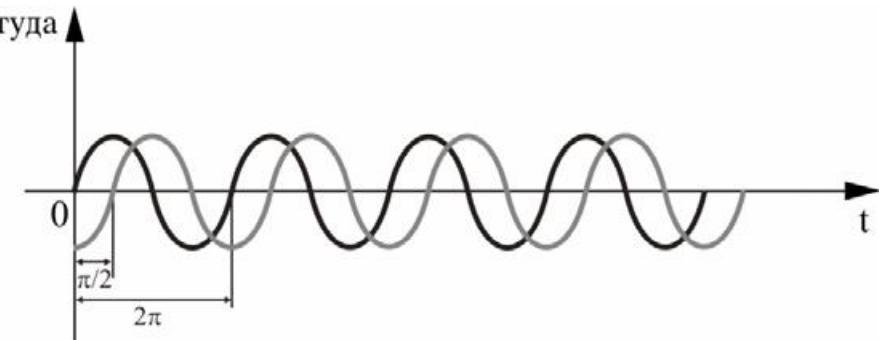
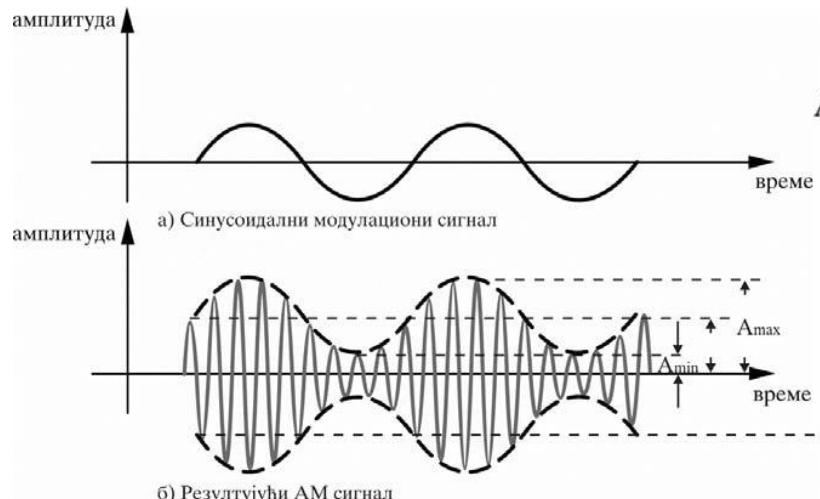

3.6 Knvertovanje digitalnih u analogne signale

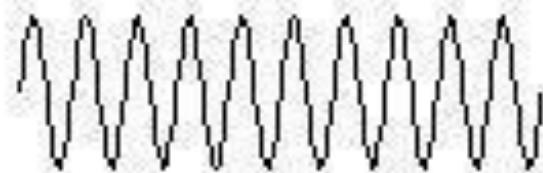
1. Frekventna modulacija FSK (Frequency Shift Keying) pridružuje jednu frekvenciju “0” a drugu “1”. Moguće su kombinacije gde je brzina baunda jednaka bitskoj brzini (dve frekvencije) ili kada imamo četri frekvencije gde prenosimo dva bita po baundu.

2. Amplitudna modulacija ASK (Metod Amplitude Shift Keying) Svakoj grupi bitova pridružuje se analogni signal sa različitom amplitudom.

3. Fazna modulacija PSK (Metod Phase Shift Keying) Signal se razlikuje po faznom pomeraju gde se fazni pomeraj meru u odnosu na prethodni signal.

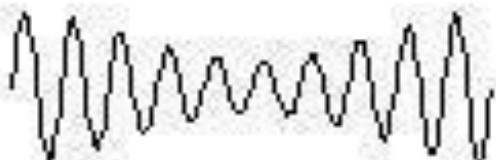
3.6 Konvertovanje digitalnih u analogne signale

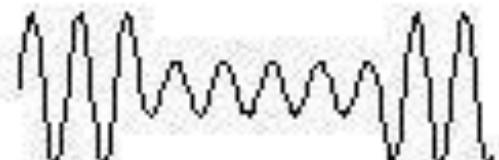
signal nosioc

signal podatka

amplitudna modulacija

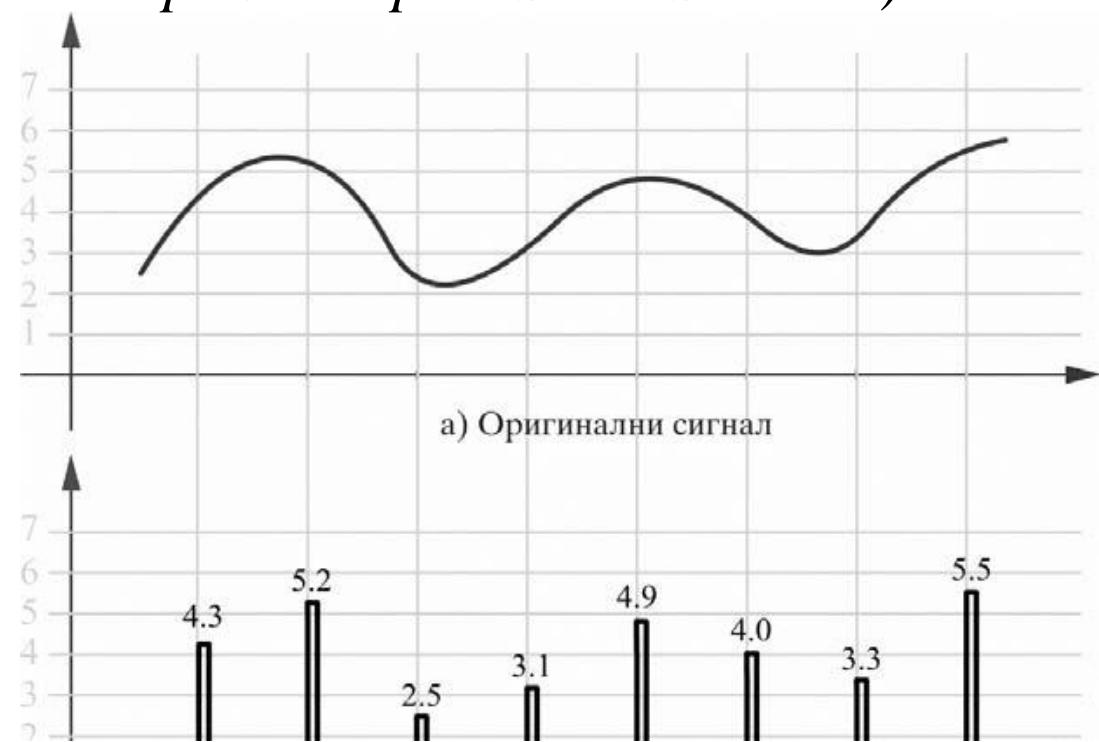
frekvenčijska modulacija

fazna modulacija

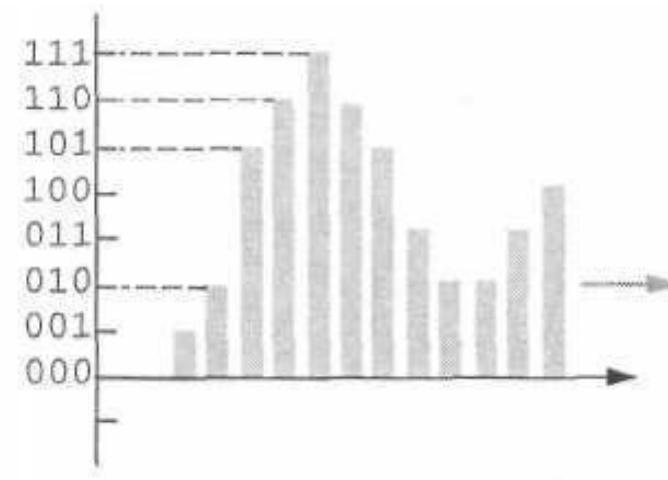
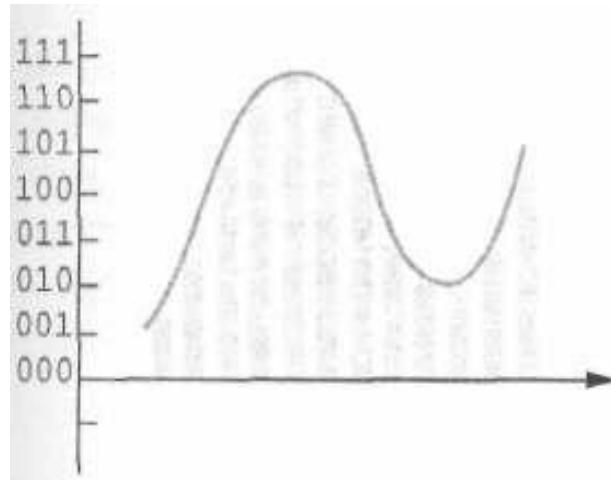
3.7 Knvertovanje analognih u digitalne signale - PAM

- Impulsna amplitudska modulacija (*Pulse Amplitude Modulation*)
- Impulsna kodna modulacija (*Pulse Code Modulation*)
- Jedan od metoda za digitalizaciju analognog signala je **impulsna amplitudska modulacija** (PAM - *pulse amplitude modulation*).
- U okviru ovog jednostavnog procesa, analogni signal se **sempluje u pravilnim intervalima**, a zatim se generiše **impuls sa amplitudom semplovanog signala**.

3.7 Konvertovanje analognih u digitalne signale - PCM

- Signali generisani PAM modulacijom izgledaju digitalno
- Signal i dalje ima karakteristike analognog jer impulsi mogu da imaju proizvoljne amplitude.
- Drugi način je da se **svakom semplovanom signalu dodeljuje se amplituda iz preddefinisanog skupa** - impulsna kodna modulacija (**Pulse Code Modulation**).
- Amplitudski opseg se deli na skup od 2^n amplituda
- Svakoj amplitudi pridružen n-bitni binarni broj koji se sada prenosi.

Hvala na pažnji !!!

Pitanja

???